

Riigikogu kultuurikomisjoni istungi protokoll nr 172

Tallinn, Toompea ja videosild

Esmaspäev, 19. oktoober 2026

Algus 11.10, lõpp 13.00

Juhataja: Liina Kersna (esimees)

Protokollija: Merje Noorlind (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Vadim Belobrovtsev, Helle-Moonika Helme, Madis Kallas, Signe Kivi, Tõnis Lukas, Margit Sutrop, Kadri Tali

Komisjoni ametnikud: Carina Rikart (nõunik-sekretariaadijuhataja), Helena Pihlakas (nõunik)

Kutsutud: kultuuriminister Heidy Purga, Kultuuriministeeriumi spordi asekanstler Raido Mitt, kultuuriväärtuste asekanstler Eili Lepik, strateegia- ja innovatsiooniosakonna juhataja Reelika Väljaru ning Rahandusministeeriumi välisvahendite talituse juhataja Triin Tomingas (2. päevakorrapunkti juures);

haridus- ja teadusminister Kristina Kallas, ministri nõunikud Daniel Kõiv ja Nikita Lumijõe, Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarve- ja arenduste juht Tiina Ellervee, strateegilise planeerimise juht Anu Lihtmaa, strateegia- ja finantsosakonna nõunik Meelis Aunap ning Rahandusministeeriumi välisvahendite talituse juhataja Triin Tomingas (3. päevakorrapunkti juures)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Kultuuriministri ülevaade ministeeriumi tööplaanist ja prioriteetidest ning 2027. aasta riigieelarve seaduse eelnõust ja selle mõjudest Kultuuriministeeriumi valdkonnale.
3. Haridus- ja teadusministri ülevaade 2027. aasta riigieelarve seaduse eelnõust ja selle mõjudest Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkonnale
4. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Riigikogu kultuurikomisjoni nädala (19.10.2026-25.10.2026) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 19.10.2026 kell 11.10

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Kultuuriministri ülevaade ministeeriumi tööplaanist ja prioriteetidest ning 2027. aasta riigieelarve seaduse eelnõust ja selle mõjudest Kultuuriministeeriumi valdkonnale.
3. Haridus- ja teadusministri ülevaade 2027. aasta riigieelarve seaduse eelnõust ja selle mõjudest Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkonnale

4. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 20.10.2026 kell 14.00

1. Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu (1041 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
2. Eesti Rahvusringhäälingu, Duo Meedia Networks OÜ, TV3 Grupi, V World North Europe OÜ ettepanek keeleseaduse muutmiseks, et taastada meediateenuse osutajate võimalus kasutada võõrkeelse audiovisuaalteose üldsusele suunamisel võõrkeelset dublaaži ja pealelugemist.
3. Isamaa fraktsiooni algatatud laulu- ja tantsupeoseaduse eelnõu (598 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
4. Riigikogu otsuse „Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele taastada noorte koolispordi toetus“ eelnõu (944 OE) esimese lugemise ettevalmistamine
5. Riigikogu otsuse „Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele noorte huvitegevuse toetuse suurendamiseks“ eelnõu (945 OE) esimese lugemise ettevalmistamine
6. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung neljapäev, 22.10.2026 kell 14.00

1. Vabariigi Valitsuse algatatud rahvaraamatukogu seaduse eelnõu (877 SE) teise lugemise ettevalmistamine
2. Info ja muud küsimused

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Helle-Moonika Helme, Madis Kallas, Liina Kersna, Signe Kivi, Tõnis Lukas, Margit Sutrop, Kadri Tali).

2. Kultuuriministri ülevaade ministeeriumi tööplaanist ja prioriteetidest ning 2027. aasta riigieelarve seaduse eelnõust ja selle mõjust Kultuuriministeeriumi valdkonnale.

Liina Kersna avas päevakorrapunkti arutelu ning andis ülevaate tegemiseks sõna minister Purgale.

Heidy Purga andis ülevaate Kultuuriministeeriumi (KUM) valitsemisala 2027. aasta eelarvest ning aastate 2027–2030 prioriteetidest (lisa 1).

Valitsemisala 2027. aasta kulude ja investeeringute eelarveks on kavandatud 355,8 miljonit eurot ehk 1,67% riigieelarve kuludest ja investeeringutest. Olulisemate lisavahenditena tõi minister esile kultuurirahvatuse toetuse suurendamise 1,5 miljoni euro võrra 3 miljoni euroni aastas, Film Estonia tagasimakse määra tõstmise 30%-lt 40%-le, rahvusvaheliste spordi suursündmuste toetuse suurendamise 2 miljoni euro võrra 5 miljoni euroni aastas, programmi „Sport Koolis“ ühekordse 2 miljoni euro suuruse lisarahastuse ning kultuuritöötajate palgafondi suurendamise 2,9 miljoni euro võrra. Palgafond kasvab 2,5%, kuid kõrgharidusega kultuuritöötaja miinimumpalk jääb 1720 eurole; lisavahendite jaotamise otsustavad asutuste juhid oma asutuse vajadustest lähtudes.

Minister lisas, et KUM Euroopa Liidu struktuurifondide vahendite maht suureneb uuel perioodil 44,2 miljonilt eurolt 92,2 miljoni euroni. Uute suundadena lisanduvad ajalooliste linnakeskuste arendamine ning liikumine ja kultuuriharidus; jätkuvad lõimumise ja kohanemise ning loomemajanduse toetamine.

Aastate 2027–2030 prioriteedid on laste ja noorte kultuuris osalemise suurendamine, Eesti kultuuri ja loomemajanduse rahvusvahelistumine, kultuuritöötajate ja loovisikute toimetuleku parandamine, voogedastusplatvormide panuse suurendamine Eesti audiovisuaalloomesse ning avalik-õigusliku meedia kriisikindluse tugevdamine. Kultuuriväärtuste valdkonnas jätkatakse

rahvaraamatukogude reformi, piiriülese digipärandi säilitusteenuse arendamist, kultuurimälestiste inventuuri, pärandihoidlate ettevalmistamist ja haldusala kriisivalmiduse parandamist.

Kultuurilise mitmekesisuse valdkonnas kavandatakse kohanemisprogrammi muutmist personaalsemaks ja ligipääsetavamaks, omavalitsuste võimekuse tugevdamist ning lõimumist toetavate kogukondlike tegevuste edendamist. Spordivaldkonnas keskendutakse programmile „Sport Koolis“, Team Estonia arendamisele, teaduspõhisele spordile, liikumisharrastusele, treenerite toetamisele ning rahvusvaheliste võistluste ja tähtsate spordiobjektide rahastamisele.

Minister tutvustas ka olulisemaid menetluses ja väljatöötamisel olevaid eelnõusid, sealhulgas rahvaraamatukogu, meediateenuste, Eesti Rahvusringhäälingu, muuseumi-, spordi-, autoriõiguse, muinsuskaitse ning loovisikute ja loomeliitude valdkonna muudatusi.

Signe Kivi küsis, kas kultuurirahvatöe toetuse määramisel arvestatakse piirkondlikke erinevusi, kuna suuremate linnade õpilastel on kultuuriasutustele parem ligipääs kui maapiirkondade ja väiksemate asulate õpilastel.

Heidy Purga vastas, et piirkondlikke erinevusi arvestatakse ka uuel perioodil hajaasustuse koefitsiendi kaudu. Seni on suuremates linnades olnud toetus ühe õpilase kohta ligikaudu 10 eurot ning väiksemates kohtades ja hajaasustusega piirkondades 14-15 eurot.

Kadri Tali küsis, mil määral kasutatakse lõimumismeetmete vahendeid professionaalsete kultuuriasutuste kaudu ning kui suur osa lõimumisrahast on jõudnud teatrite, orkestrite, muuseumide ja teiste kultuuriasutusteni. Samuti soovis K. Tali teada, kas kultuuriasutuste suuremaks kaasamiseks on veel kasutamata võimalusi.

Heidy Purga vastas, et Integratsiooni Sihtasutuse kaudu on kultuuriasutusi lõimumistegevustesse järjest enam kaasatud. Täpset kultuuriasutusteni jõudnud summat ei osanud minister nimetada, kuid lubas esitada selle kohta komisjonile täiendava ülevaate. Näidetena tõi minister Ida-Virumaa laste külastused Rahvusooperisse Estonia ja Eesti Filmimuuseumi ning kohtumised interpretide ja popkultuuri artistidega.

Kadri Tali küsis, kas olemasolevate lõimumismeetmete kaudu oleks võimalik tellida kultuuriasutustelt täiendavaid tegevusi, mis viiksid kvaliteetse kultuuriprogrammi sihtrühmadeni ning kataksid asutuste tegelikud tööjõu- ja korralduskulud.

Heidy Purga vastas, et senised programmid on keskendunud eelkõige õpetajate ja haridusjuhtide teadlikkuse suurendamisele, et nad oskaksid lapsi Eesti kultuuriasutuste võimalustega kokku viia. Eriti Ida-Virumaal on olnud probleemiks vähene teadlikkus pakutavatest programmidest. Minister lisas, et liigutakse kultuuriasutuste suurema kaasamise ja tegevuste laiendamise suunas.

Margit Sutrop küsis, kas programmi „Sport Koolis“ lisarahastus on mõeldud eelkõige treenerite tööjõukulude katmiseks ning kui suur osa toetusest läheb treenerite tasudeks ja kui suur osa jääb koolidele programmi korraldamiseks.

Heidy Purga selgitas, et „Sport Koolis“ on koolipäeva või -nädalasse lõimitav programm, mida viivad üldjuhul läbi spordiklubides töötavad treenerid, mitte koolide liikumisõpetajad. Programmi eesmärk on tutvustada lastele erinevaid spordialasid ja aidata neil leida sobiv ala, millega pärast esimest kooliastet kohalikus spordiklubis jätkata.

Raido Mitt täiendas, et programmi raames peaks iga piirkonna laps saama aasta jooksul proovida vähemalt kolme spordiala. Võimaluse korral viivad tegevusi läbi sama piirkonna

treenerid, et hõlbustada laste edasist liikumist kohalikesse spordiklubidesse. Lisarahastus on mõeldud treenerite tööjõukulude katmiseks.

Margit Sutrop küsis KUM-i teadusraha kavandatava ümberkorralduse kohta ning soovis teada, kas muudatus puudutab ka teadusnõunike rahastust ja raha suunamist Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) valitsemisalas. Ta märkis, et raha liikumine ei pruugi olla probleem, kui Eesti Teadusagentuuri kaudu korraldatav programm võimaldab kultuurivaldkonna asutustel jätkuvalt oma vajadustest lähtuvaid uuringuid taotleda. Oluline on selgus selles, kes määrab programmi uurimissuunad, projektimahud ja hindamistingimused. M. Sutrop juhtis tähelepanu muuseumide murele, et uus rahastamiskord võib vähendada väiksemate ja paindlikumate uurimisprojektide toetamise võimalusi, kuigi muuseumide näitused, kogude uurimine ja haridusprogrammid tuginevad sageli just sellisele teadustööle. Samuti küsis ta, kas 150 000 euro suurune projektimaht on kultuuri- ja humanitaarvaldkonnas põhjendatud. Tema hinnangul võib rahastuse koondamine suurtesse projektidesse vähendada humanitaar- ja sotsiaalteaduste teemade mitmekesisust ning asetada need valdkonnad teiste teadusaladega võrreldes ebavõrdsesse olukorda.

M. Sutrop palus ministeeriumil selgitada, millist lahendust toetatakse, et säiliks valdkondlik otsustusõigus, uurimisteede mitmekesisus ja võimalus rahastada ka väiksema mahuga projekte.

Reelika Väljaru vastas, et KUM jagab Margit Sutropi muret. Alates 2028. aastast ei ole ministeeriumi eelarve baasis muuseumide teadustegevuseks senist raha ning strateegiliste uuringute programmi (SUP) praegune ülesehitus ei arvesta piisavalt muuseumide vajadustega. Muuseumide teadusvõimekust on arendatud ligikaudu neli aastat ja rahastuse katkemine võiks senise arengu peatada. Muuseumide uurimistöö vajadused on sageli väiksema mahu ja paindlikuma korraldusega, mistõttu ei ole 300 000 euro suurused projektid neile sobivad. Kultuuriministeeriumi osa programmis on ligikaudu 890 000 eurot. Sellise projektimahu korral saaks rahastada vaid umbes kolme projekti ning väiksemad uurimisvajadused jääksid katmata. Ministeerium on taotlenud, et Eesti Teadusagentuuri kaudu jagatava raha tingimused arvestaksid kultuurivaldkonna eripära ja võimaldaksid ka väiksemaid projekte, kuid kokkulepet ei ole veel saavutatud. Seetõttu peab ministeerium oluliseks, et kultuurivaldkonna teadusraha ei sulanduks üldisesse rahastamisvooru ühesugustel tingimustel, vaid selle jagamisel arvestataks muuseumide fookust ja tegelikke vajadusi.

Heidy Purga täiendas, et KUM on teadusraha korraldust käsitlenud ka riigi eelarvestrateegia läbirääkimistel. Eelmisel aastal saadi üleminekuajaks erand ning ministeerium jälgib, et kokkulepitud lahendus ka rakenduks. Ministeeriumi seisukoht on, et kultuurivaldkonna teadusraha ei tohiks sulanduda üldisesse rahastamisvooru ühesugustel tingimustel, vaid toetuste jagamisel tuleb arvestada valdkonna eesmärgi, kriteeriume ja tegelikke vajadusi. Sellest põhimõttest ei saa taganeda ka juhul, kui raha jagatakse Eesti Teadusagentuuri kaudu. Minister lisas, et muuseumidele eraldatav raha toetab sisulist teadustegevust. Muuseumide näitused, haridusprogrammid ja kultuuripärandi vahendamine põhinevad kogude, allikate ja esemete uurimisel. Näiteks kultuurirahvaste raames lastele loodavate muuseumiprogrammide sisu ja metoodika tuginevad sageli eelnevale teadustööle. Seetõttu tuleb rahastamismudelil tunnustada muuseumide teaduslikku rolli ning tagada, et nende väiksem maht ja paindlikumad uurimisvajadused ei jääks suurte projektide kõrval rahastuseta.

Margit Sutrop küsis, miks suunatakse Kultuuriministeeriumi teadusraha SUP-i ning kuidas on määratletud programmi eesmärgid ja rahastatavad uurimissuunad. M. Sutrop lisas, et

vastava seaduse mõte ei olnud koondada kõiki ministeeriumide vajadustest lähtuvaid uuringuid ühtsesse jäika rahastamisvormi. M. Sutrop küsis, kes kujundab ministeeriumide ettepanekute põhjal programmi teemad ja tingimused ning kuidas tagatakse, et rahastus vastaks eri valdkondade, sealhulgas muuseumide ja humanitaarteaduste tegelikele vajadustele.

Heidy Purga vastas, et ühtse rahastamismudeli kujundamine on olnud keeruline ning Kultuuriministeerium ei ole nõustunud kõigi talle esitatud ettepanekutega. Minister lisas, et programmi eesmäärke, uurimissuundi ja raha jaotamise tingimusi tuleb veel ministeeriumide ning Eesti Teadusagentuuri koostöös täpsustada.

Madis Kallas viitas Rae vallale, kus uute elanike arv kiiresti kasvab ning küsis, kas Kultuuriministeeriumi lõimumismeetmetest toetatakse uussisserändajate kohanemist ja lõimumist. M. Kallas soovis teada, kas ministeeriumil on sisserändjate koondumisega Rae valda otsene kokkupuude või kuulub teema mõne teise valitsemisala vastutusse.

Heidy Purga vastas, et KUM vastutab kogu riigi lõimumisvaldkonna meetmete rakendamise eest ning seetõttu kajastuvad ka vastavad vahendid KUM eelarves. Tegemist ei ole üksikute piirkondade erihuviga, vaid valitsuse ja Euroopa Liidu tasandil kokku lepitud kohanemis- ja lõimumispoliitika elluviimisega. Ministeerium korraldab teenuseid nii Eestisse saabuvatele inimestele kui ka siin juba elavatele inimestele, et toetada nende osalemist Eesti ühiskonna- ja kultuurielus.

Madis Kallas avaldas kahetsust, et treenerite palgatoetuseks ei saadud lisavahendeid, kuigi viienda kutsetasemega treenerite arv kasvab ning riigi ja kohalike omavalitsuste kaasrahastamise vajadus suureneb. M. Kallas soovis teada, kas Team Estonia kavandatud ligikaudu 27-protsendiline kärbe jääb jõusse ning kuidas mõjutab see sportlastele ja treeneritele suunatavaid toetusi ja tegevusi.

Heidy Purga vastas, et treenerite toetamine on olnud KUM-i prioriteet kõigil eelarveläbirääkimistel, kuid seekord ei õnnestunud treenerite palgatoetuseks eraldi lisavahendeid saada. Treenerite palgatoetuse suurendamine kasvatab riigi kulu ning eeldab üldjuhul ka kohaliku omavalitsuse kaasrahastamist. Omavalitsuste rahaline võimekus on erinev, mistõttu tuleb toetuste kavandamisel vältida piirkondlike palgaerinevuste suurenemist. Minister märkis, et programmi „Sport Koolis“ lisarahastusega püütakse treeneritele täiendavat tööd pakkudes olukorda osaliselt leevendada.

Team Estonia kärbe jääb jõusse, kuid Eesti Olümpiakomiteega tehtud ettevalmistuste tõttu ei ole praegu vaja olemasolevaid tegevusi lõpetada ega nende mahtu vähendada. Kärbe piirab siiski programmi edasist arendamist.

Raido Mitt täiendas, et Team Estonia kärbe suurusjärgus veidi üle 750 000 euro jõustub. Eesti Olümpiakomitee ettepanekul jäeti käesoleva aasta 2 miljoni euro suurusest lisarahastusest ligikaudu pool miljonit eurot reservi, et kärpe mõju tasandada ja vältida teenuste mahu vähenemist. Seetõttu ei ole praegu vaja olemasolevaid tegevusi kärpida, kuid kärbe raskendab programmi järgmiste arendusetappide elluviimist.

Kadri Tali sõnas, et lõimumist tuleb käsitada laiemalt kui üksnes keeleõppe ja uussisserändajate kohanemisena. See hõlmab ka ühiskondliku sidususe ja Eesti kultuuriruumi kuuluvustunde kujundamist. Ta tegi ettepaneku kaaluda programmi „Sport Koolis“ eeskujul kultuuriprogrammi loomist, mille kaudu jõuaksid koolidesse ka professionaalsed muusika-, teatri- ja teised kultuurikollektiivid. Programmi tegevusteks võiksid olla kontserdid, muusika- ja kultuuritöötoad ning kohtumised loojate ja esitajatega. K. Tali hinnangul aitaks selline programm lastel varakult oma andeid ja huvisid avastada, võimaldaks kultuuriasutustele ja

loovisikutele täiendavat tööd ning toetaks samal ajal lõimumist ja kultuurile ligipääsu, sealhulgas väiksema sotsiaal-majandusliku võimekusega laste puhul.

Signe Kivi sõnas, et lõimumisvaldkonna eelarve on märkimisväärselt kasvanud ning riik on sellesse valdkonda aastate jooksul suunanud palju vahendeid. Ta pidas eestikeelsele haridusele üleminekut üheks olulisemaks lõimumismeetmeks ja rõhutas selle jätkamise vajadust. S. Kivi palus KUM-il esitada kultuurikomisjonile ülevaade lõimumiseelarvest rahastatavatest programmidest ja alaprojektidest, et komisjon saaks selgema pildi vahendite jaotusest ja toetatavatest tegevustest.

Helle-Moonika Helme sõnul tuleks lõimumispoliitika hindamisel lisaks positiivsetele eesmärkidele arvestada ka Euroopa riikide kogemusi, ühiskondliku turvalisuse riske ning võimalikke kahjusid kultuuripärandile, ettevõtjatele ja kogukondadele. Ta tegi ettepaneku käsitleda valitsuse tasandil ennetus- ja kriisivalmiduse meetmeid ning kaaluda, kuidas lõimumisvaldkonna vahendid saaksid toetada ühiskondliku sidususe kõrval ka võimalike pingete ja kahjustuste ennetamist.

Liina Kersna küsis Euroopa Liidu vahenditest kavandatud 10 miljoni euro suuruse liikumise ja kultuurihariduse meetme kohta. Ta soovis teada, kas meetmest on kavas rahastada programmi „Sport Koolis“ ning kas edaspidi võiks selle alla kuuluda ka kultuuriranitsa või sellega seotud kultuurihariduse tegevuste rahastamine.

Reelika Väljaru vastas, et Euroopa Liidu struktuurivahendid on mõeldud eelkõige reformide ja uute lahenduste elluviimiseks, mistõttu ei saa neist üldjuhul rahastada tegevusi, mida riik juba püsivalt korraldab. Liikumise ja kultuurihariduse meetme täpne sisu sõltub veel Euroopa Komisjoni heakskiidust. Kultuurihariduse suunal on kavas katsetada kultuuriranitsat täiendavaid tegevusi. Kui kultuuriranits viib lapsed kultuuriasutustesse, siis uue meetme kaudu soovitakse tuua kultuuritegevused ka koolidesse. Tegemist oleks kahe-suunalise lähenemisega, mis toetaks kultuuriranitsa eesmärke, kuid ei dubleeriks selle senist rahastust.

Tõnis Lukas küsis, kas programmi „Sport Koolis“ eelarve suurenemine hõlmab ka ujumise algõpet. Lisaks palus T. Lukas infot pärandihoidlate arendamise kohta ning selgitust, milliseid tegevusi ja investeringuid hõlmab ajalooliste linnakeskuste arendamine. T. Lukas viitas riigiidentiteedi kandjate osakaalule, mille näitaja on järsult langenud ning soovis teada, kuidas on suundumus viimastel aastatel muutunud ning millega selgitatakse järsku langust.

Raido Mitt vastas, et ujumise algõpe ja programm „Sport Koolis“ on eraldi programmid. Ministeerium jälgib, et programmi „Sport Koolis“ tegevuste arvelt ei korraldataks ujumise algõppe tunde.

Eili Lepik vastas, et kolmest kavandatud pärandihoidlast on esimesena rahastuse saanud Hiiumaa hoidla. Selle rajamist toetatakse Euroopa Majanduspiirkonna vahenditest, rahastus on kinnitatud ning ettevalmistuste ja planeerimisega saab edasi minna. Kaks suuremat pärandihoidlat on jätkuvalt riigi investeringute kava ootenimekirjas ning nende elluviimine sõltub riigieelarvest või muudest allikatest lisavahendite leidmisest.

E. Lepik selgitas, et ajalooliste linnakeskuste meetme eesmärk on elavdada keskusi ning tuua sinna tagasi elu ja kasutus. Toetada soovitakse nii linnakeskuste terviklikku planeerimist kui ka üksikute hoonete renoveerimist ja uuesti kasutusele võtmist. Kuna kavandatavaid vahendeid on esialgu soovitud vähem, tuleb tegevused hoolikalt valida. Meetme täpsem ülesehitus, taotlusvoorud ja toetuse tingimused töötatakse välja pärast Euroopa Komisjoni heakskiitu ning koostöös kohalike omavalitsuste ja teiste osapooltega.

Reelika Väljaru vastas, et riigiidentiteedi kandjate osakaalu suundumus erineb eestlaste ja teiste rahvuste hulgas. Teiste rahvuste seas on näitaja tõusnud, kuid eestlaste puhul langenud. Esmase hinnangu kohaselt on Ukraina sõjal olnud lõimumisele asümmeetriline mõju. See on lähendanud Eesti riigile venekeelset kogukonda, kuid samal ajal vähendanud eestlaste valmisolekut toetada lõimumist. Viie protsendipunkti suurune langus ei ole veel katastroofiline, kuid selle põhjuseid ja edasist suundumust jälgitakse tähelepanelikult. Täpsemat teavet loodetakse saada järgmise aasta alguses valmivast integratsiooni monitooringust. R. Väljaru lisas, et mitte-eestlaste puhul mõõdetakse eelkõige Eesti omaksvõttu kodumaana, eestlaste puhul aga valmisolekut lõimumist toetada ja võõrviha vältida, mistõttu jälgitakse mõlema rühma näitajaid eraldi.

Kadri Tali täpsustas oma ettepanekut luua programm, mis annaks professionaalsetele kultuurikollektiividele, sõltumata nende omandivormist, võimaluse teha koolides täiendavat tööd. Programmil võiksid olla eraldi muusika-, teatri- ja teiste kultuurivaldkondade suunad. K. Tali hinnangul viiks see kvaliteetse kultuuri lasteni ning aitaks samal ajal täita riigi lõimumise eesmärke.

Heidy Purga vastas, et HTM-i valitsemisalas on juba aastaid korraldatud tegevusi, mille raames külastavad kirjanikud, muusikud ja teised loovisikud koole, tutvustavad oma loomingut ning annavad temaatilisi tunde. K. Tali ettepanek oleks olemasolevate tegevustega võrreldes süsteemsem ja konkreetsem fookusega edasiarendus. Minister leidis, et sellise kultuuri- ja haridusprogrammi loomist tasub kaaluda koostöös HTM-iga, kuna selle rakendamine puudutab mõlema ministeeriumi valitsemisala.

Liina Kersna märkis, et kavandatav programm sarnaneb KUM-i vastutusvaldkonnas oleva meetmega „Sport Kooli“. Kui programmi eesmärk oleks ühtaegu edendada lõimumist ja toetada Eesti kultuuri, kuuluks selle sisuline fookus ja rahastamine L. Kersna hinnangul eelkõige KUM-i valitsemisalasse.

Kadri Tali rõhutas, et programmi eesmärk peaks olema aidata lastel võimalikult varakult oma andeid ja huvisid avastada. Tema hinnangul peaksid professionaalsed muusikud, näitlejad ja teised kultuuritegijad jõudma lasteni eas, mil neil on veel võimalik saadud innustusest lähtudes alustada pilliõpet või arendada muid loomeoskusi. Seetõttu ei peaks programm piirduma üksikute tutvustavate kohtumistega, vaid pakkuma lastele sisulisi ja inspireerivaid kokkupuuteid eri kultuurivaldkondadega.

Liina Kersna tänas osalejaid arutelu eest.

3. Haridus- ja Teadusministri ülevaade 2027. aasta riigieelarve seaduse eelnõust ja selle mõjudest Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkonnale

Liina Kersna avas päevakorrapunkti arutelu ning andis ülevaate tegemiseks sõna haridus- ja teadusministrile.

Kristina Kallas andis ülevaate Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) valitsemisala 2027. aasta eelarvest ning järgmise perioodi struktuurivahenditest (lisa 2). Valitsemisala kulude ja investeeringute eelarve on 1 257,42 miljonit eurot, mis on 51,73 miljonit eurot ehk 4,3% enam kui 2026. aastal. Hariduskulude osakaal SKP-st on prognoositavalt 6,7%. Prioriteetidena tõi minister esile õpetajate tööjõukulude suurendamise 20,69 miljoni euro

võrra, 13,3 miljonit eurot kõrghariduse täiendavateks õppekohtadeks ning 3,6 miljonit eurot TI-hüppeks.

Minister tutvustas hariduse ja noorte tulemusvaldkonna mõõdikuid, millesse on raha investeeritud ja mis riigieelarve järgi peaks paranema. Madala haridustasemega mitteõppivate noorte osakaal peaks õppimiskohustuse reformist tulenevalt paranema 10,2%-lt 9%-le. Sama reformi tõttu peaks tõusma ka vähemalt keskharidusega noorte osakaal. Aasta pärast lõpetamist on nutika spetsialiseerumise kasvualadel rakendunute osakaal kõigist hõivatutest alla sihttaseme, st 26,2%. Eesmärk on olnud, et see oleks 30%, kuid sinna ei ole jõutud. Korrigeeriti eesti keele kui teise keele põhikooli lõpueksamil vähemalt B1-taseme saavutanute osakaalu protsenti 70%-lt 50%-le, kuna enne täielikult eestikeelsele õppele üleminekut ei ole nii kõrgeid tulemusi võimalik eeldada. 2030. aastal on mõõdik viidud jälle 70% peale, kuna siis lõpetavad esimesed lennud, kes täielikult eesti keeles õppisid. Õpetajate kutsekindlus ehk õpetajakoolituse lõpetanute osakaal, kes pärast lõpetamist õpetajana töötavad viiel järjestikusel aastal, on 60%. Riigieelarve ootus on olnud alla selle, seega on mõõdik üle riigieelarve sihttaseme.

Õpetaja töötasu alammäär on 2030 eurot ja arvestuslik keskmine palk 2497 eurot.

Eestikeelsele haridusele ülemineku tegevusteks on kavandatud 69,1 miljonit eurot.

Kutsehariduse eelarve on 118,5 miljonit eurot ja kavandatud on 24 500 õppekohta.

Kõrghariduse korraldamiseks nähakse ette 331,95 miljonit eurot ning aastatel 2027–2030 tuleb luua üle 11 000 täiendava õppekoha. Teadus- ja arendustegevuse eelarve on 452,6 miljonit eurot ehk 0,97% SKP-st.

Minister lisas, et järgmisel struktuurivahendite perioodil väheneb haridusvaldkonna rahastus peaaegu poole võrra ning suureneb sisejulgeoleku ja laiapiindse riigikaitse rahastus. Teadus- ja arendustegevuse struktuurivahendite vähenemist kavandatakse osaliselt hüvitada riigieelarveliste vahenditega; 2028. aasta vahendid on kaetud, kuid aastateks 2029–2030 on puudu ligikaudu 0,1% SKP-st.

Struktuurivahenditest kavandatakse 50 miljonit eurot probleemipõhisteks rakendusuuringuteks, ligikaudu 103 miljonit eurot tööturu vajadustele vastavate teadmiste ja oskuste arendamiseks, 30 miljonit eurot Rajaleidja ja riskinoorte toetamiseks, 35 miljonit eurot õpetajate koolituseks ja kutsekindluse suurendamiseks ning 50 miljonit eurot põhikoolijärgse koolivõrgu reformiks. Kavandatud tegevused hõlmavad kõrghariduse arendamist suure tööjõuvajadusega valdkondades, kutsehariduse kompetentsikeskuste loomist, OSKA süsteemi edasiarendamist, tehisintellekti- ja keeletehnoloogiate arendamist, raskustes koolide toetamist ning kutsekoolide tehnoloogilist uuendamist.

Minister väljendas rahulolematust sellega, et eesti keele õppe ja keeleõppe arendamise vahendid on kavandatud Kultuuriministeeriumi (KUM) valitsemisalas. Tema hinnangul peaksid need vahendid kuuluma HTM valitsemisalas ning pärast Euroopa Komisjoniga peetavate esialgsete läbirääkimiste lõppu tuleks rahastuse valitsemisala uuesti otsustada.

Liina Kersna viitas keeleseaduses tehtud muudatusele, mille kohaselt koondati eesti keele õppe küsimused HTM vastutusalasse. Vaatamata sellele on vastavad struktuurivahendid kavandatud KUM eelarvesse, mis tekitab segadust.

L. Kersna küsis, kas ülikoolidega on kokku lepitud põhimõtted, mille alusel jaotatakse kõrghariduse täiendavate õppekohtade 13,3 miljonit eurot, sealhulgas kavandatud jaotus prioriteetsete ja muude erialade vahel.

Kristina Kallas vastas, et ülikoolidega on esialgu raamkokkulepe, suunata 75% kõrghariduse 13,3 miljoni euro suurusest lisarahast prioriteetsetele, tööjõuvajadusest lähtuvatele erialadele

ning 25% muudele erialadele, et võimaldada rohkematel gümnaasiumilõpetajatel Eestis kõrgharidust omandada. Raha täpne jaotus ülikoolide vahel lepatakse kokku halduslepingute lisade läbirääkimistel.

Madis Kallas küsis, kas kõrghariduse täiendavate õppekohtade algselt arutatud 19,3 miljoni euro ja kokku lepitud 13,3 miljoni euro arvutamisel lähtuti kehtivast riigi eelarvestrateegiast. Samuti küsis ta, kas summade 6 miljoni euro suurune erinevus tuleneb sellest, et magistriõppe lisakohtade rahastamiseks vahendeid ei saadud.

Kristina Kallas vastas, et nii 19,3 miljoni kui ka 13,3 miljoni euro arvestuse aluseks oli kehtiv riigi eelarvestrateegia. Algses summas sisaldus 6 miljonit eurot magistriõppe täiendavate õppekohtade loomiseks, kuid selleks lisavahendeid ei saadud. Kokku lepitud 13,3 miljonit eurot on seetõttu ette nähtud bakalaureuseõppe lisakohtade rahastamiseks.

Madis Kallas küsis, kas haridusvaldkonna struktuurivahendite suunamine sisejulgeolekusse ja laiapidndesse riigikaitssesse tuleneb Euroopa Liidu suunistest või Eesti enda poliitilisest valikust.

Kristina Kallas vastas, et sisejulgeoleku rahastamise suurendamine tuleneb nii Euroopa Liidu suunistest kui ka Eesti enda valikutest. Euroopa Liidu tasandil loodi Schengeni piiriala kaitseks eraldi rahastussuund, kuid märkimisväärse osa vahendite suunamise laiapidndesse riigikaitssesse otsustas Eesti riik Rahandusministeeriumi ettepanekul. Minister nõustus lahendusega tingimusel, et teadusrahastuse vähenemine hüvitatakse riigieelarvest ja säilitatakse eesmärk suunata teadus- ja arendustegevusse 1% SKP-st. Tema hinnangul vähendab see teaduse sõltuvust piirangutega struktuurivahenditest, kuid eeldab järjepidevaid riigieelarvelisi otsuseid.

Triin Tomingas lisas, et järgmise struktuurivahendite perioodi raha jaotatakse kahes etapis ning praegused perioodide võrdlused ei ole lõplikud, sest 2031. aastal otsustatakse veel 15% Eestile eraldatavate toetuste kasutamise. Seetõttu võib hiljem suurenedagi nii hariduse, teaduse kui ka mõne muu valdkonna rahastus.

Euroopa Liidu eelarves on sisejulgeolek saanud senisest suurema rahastuse ning Eesti kui idapiiriiriigi eraldis on eriti mahukas. Lisaks Schengeni ja muudele Euroopa Liidu kohustustele võimaldab see investeerida laiapidndesse kriisikindlusse. Eesti läbirääkimispositsiooni kohaselt on toetustest 38% kavandatud põllumajandusele ja maaelule, 33% konkurentsivõimele, digi- ja elukeskkonnale, 19% julgeolekule ja kriisikindlusele ning 10% haridus-, sotsiaal- ja tööturavaldkonnale. Põllumajandusele oli Euroopa Liidu tasandil ette nähtud 1,53 miljardit eurot, millele Eesti otsustas toidujulgeoleku toetamiseks lisavahendeid suunata.

T. Tomingas lisas, et uuel perioodil on liikmesriikidel vahendite jaotamisel rohkem paindlikkust ja Euroopa Liit reguleerib riikide tegevusi vähem. Sellega kaasneb ka vastutus teha põhjendatud valikuid ning kasutada toetusi eelkõige reformide, suuremate investeeringute ja muutuste elluviimiseks, mitte püsikulude või teenuste tavapärase ülalpidamise katmiseks. Rahastus muutub tulemuspõhiseks, mistõttu tuleb iga tegevuse puhul selgelt näidata, milline mõõdetav muutus investeeringuga saavutatakse.

Liina Kersna sõnas, et teadus- ja arendustegevus on otseselt seotud Eesti konkurentsivõime ja tööviljakuse kasvuga. Ettevõtete teadus- ja arendustegevuse kulutuste kasv näitab, et toetuste olemasolul investeerivad ettevõtted teadusesse, mistõttu tuleks teadusrahastust käsitleda konkurentsivõime meetmetega terviklikult.

Triin Tomingas täpsustas, et järgmise perioodi paketi ei piirdu teadus- ja arendustegevuse

rahastus HTM-i 50 miljoni euroga. Koos teiste ministeeriumide teadus-, arendus- ja innovatsioonitaotlustega on otseselt sellisteks tegevusteks kavandatud 135 miljonit eurot. Arvestades ka küberkaitse, tehisintellekti, põllumajanduse, toidujulgeoleku ja teiste reformide kaudu teadusasutustele tekkivat nõudlust, võib teadus- ja arendustegevusega seotud rahastuse kogumaht seitsme aasta jooksul ulatuda ligikaudu 300 miljoni euroni.

Liina Kersna sõnas, et ettevõtete teadus- ja arendustegevuse eelduseks on ülikoolides tehtavad alusuuringud. L. Kersna nõustus ministriga, et alusuuringute suurem rahastamine Eesti riigieelarvest parandaks teadusrahastuse stabiilsust ja vähendaks sõltuvust projektipõhistest toetustest.

Margit Sutrop sõnas, et teadus on Eesti konkurentsivõime alus, kuid senine rahastus ei taga nooremteaduritele piisavaid karjäärivõimalusi ega akadeemilist järelkasvu. M. Sutropi hinnangul on riiklike uurimistoetuste maht võrreldes nooremteadurite palgatoetustega liiga väike ning tippkeskuste rahastus võimaldab juurde võtta vaid üksikuid teadlasi. M. Sutrop leidis, et teadusrahastuse koondamine suurtesse projektidesse võib eriti kahjustada humanitaarteadusi, kus on vaja väiksemaid ja personaalseid uurimistoetusi ning teemade mitmekesisust.

M. Sutrop küsis, millistesse rahastussuundadesse kavatseb minister suunata alates 2028. aastast riigieelarvest lisanduva 50 miljonit eurot ning kuidas tagatakse teadlaste karjäärivõimalused ja järelkasv. Samuti küsis ta, kuidas kujundatakse Eesti Teadusagentuuri kaudu rahastatava strateegiliste uuringute programmi (SUP) uurimissuunad ja projektimahud, kes otsustusprotsessis osalevad ning kuidas arvestatakse humanitaarteaduste ja muuseumide vajadusega väiksemate ja paindlikumate uurimisprojektide järele.

Kristina Kallas palus täpsustada, kas SUP puhul peetakse 150 000 euro suurust projektimahtu liiga suureks või liiga väikeseks.

Margit Sutrop selgitas, et tema mure puudutab teadusrahastuse koondamist suurtesse projektidesse. M. Sutropi hinnangul võib rahastuse killustatuse vähendamine sobida loodusteadustele, kuid kahjustada humanitaarteadusi, kus on vaja toetada paljusid eri teemasid ning väiksemaid ja personaalseid uurimisprojekte. Suurte projektide eelistamine võib jätta olulised kultuuri- ja humanitaarvaldkonna uurimisteemad rahastuseta.

Kristina Kallas vastas, et SUP-i üksikasju on seni arutatud ametnike, mitte ministrite tasandil. Peamine vaidlus ei puuduta projektide suurust, vaid seda, kas ministeeriumide esitatud tegevused kvalifitseeruvad teadus- ja arendustegevuseks. KUM-iga seotud konkreetse vaidluse kohta ei olnud ministril piisavalt teavet.

K. Kallas lisas selgituseks, et KUM-i teadus- ja arendustegevuse rahastus koosneb ministeeriumi enda otsustada olevast baasrahast ning SUP-i jaoks mõeldud lisarahast. Viimane suunati Eesti Teadusagentuuri kaudu jagamiseks, et leppida valdkondlikud prioriteedid kokku neljaks aastaks. Ministeeriumil säilib võimalus rahastada uurimistegevusi ka oma teadus- ja arendustegevuse vahenditest.

Margit Sutrop lisas, et kultuuriministrilt saadud teabe kohaselt ei jää KUM-ile teadustegevuseks baasraha ning vahendid suunatakse HTM-i valitsemisalasse. M. Sutrop palus ministril rahastuse jaotuse üle kontrollida.

M. Sutrop juhtis tähelepanu ka muuseumijuhtide avalikult väljendatud murele, et rahastuse muutmine võib jätta näituste ja muu sisulise tegevuse aluseks oleva väiksemahulise uurimistöö rahastuseta.

Kristina Kallas vastas, et riiklikud uurimistoetused ja teadusasutuste baasrahastus moodustavad kokku üle 110 miljoni euro ning nooremteadurite palgatoetused ligikaudu 31

miljonit eurot. Alates 2028. aastast lisanduva 50 miljoni euro kasutamise põhimõtted tuleb veel kokku leppida. Ministri hinnangul tuleks lisaraha suunata nii riiklikesse uurimistoetustesse kui ka baasfinantseerimisse. Eraldi tuleb otsustada, kas säilitada senine võrdne jaotus või kasutada teistsugust proportsiooni.

Margit Sutrop sõnas, et teadusasutuste baasfinantseerimise suured koondsummad ei pruugi näidata teadlaste tegelikke palgavõimalusi, sest ülikooliti kasutatakse vahendeid erinevalt ning märkimisväärne osa võib kuluda hoonete ülalpidamisele, seadmetele ja lähetustele. M. Sutrop tõi Tartu Ülikooli näite, kus instituutidele eraldatavast baasrahast ei piisa sageli teadlaste püsivaks palkamiseks.

M. Sutrop palus ministril kinnitada, kas kõrghariduse täiendavate õppekohtade 13,3 miljonit eurot on püsivalt eelarve baasis ning kas sellest rahastatakse ka järgmistel aastatel nende üliõpilaste õpinguid, kes alustavad õpinguid 2027. aastal.

Kristina Kallas kinnitas, et kõrgharidusele lisanduv 13,3 miljonit eurot on kavandatud eelarve baasi ka järgnevatel aastatel.

Madis Kallas küsis, milles seisneb raskustes koolide õppe tugevdamise meede ning kuidas kavatakse selle abil vähendada koolide õpitulemuste ebavõrdsust.

Kristina Kallas vastas, et meetme täpne sisu ja raha jaotamise põhimõtted on alles väljatöötamisel. Hariduse Kvaliteediagentuur on koostanud koolide kvaliteedimõõdikud ja toetussüsteemi ning alustanud koostööd nõrgemate õpitulemustega koolidega. Pilootprojekti tulemuste põhjal kujundatakse nõustamisel põhinev meede nende koolide toetamiseks, kellel on raskusi õpitulemuste parandamisega.

Liina Kersna märkis, et ülikoolide elluviidavas pilootprojektis valitakse eri näitajate alusel välja tuge vajavad koolid ning pakutakse neile pikaajalist tuge. Nõustajad töötavad järjepidevalt kogu kooli juhtkonnaga, kuni õpitulemused hakkavad paranema. L. Kersna pidas programmi suunitlust väga oluliseks.

Margit Sutrop küsis kutseharidusreformi rahastamise kohta. Kas eelarves esitatud summad sisaldavad kutseharidusele lubatud ligikaudu 14 miljoni euro suurust lisarahastust või lisandub see eelarves kavandatud vahenditele.

Kristina Kallas vastas, et riigi eelarvestrateegias oli 2027. aastaks kutseharidusele juba kavandatud 8 miljonit eurot ning ministeerium suunab eelarve- ja struktuurivahendite ümberkorraldustega valdkonda veel 8,7 miljonit eurot. Lisavahendeid kasutatakse muu hulgas õppevara soetamiseks seoses õpilaste arvu ja õppeaja kasvuga ning ligi 2 miljonit eurot tehisintellektiga seotud õppe arendamiseks. Minister märkis, et täiendav raha ei ole kavandatud püsivalt eelarve baasi, mistõttu tuleb 2028. aasta rahastus uuesti otsustada ning kutsekoolidel puudub võimalus pikemalt ette planeerida.

Liina Kersna viitas kultuurikomisjonis toimunud kutseharidusreformi arutelul kõlanud väitele, nagu ei oleks kutseharidusele lisaraha kavandatud.

Kristina Kallas selgitas, et riigi eelarvestrateegias juba sisaldunud 8 miljonit eurot ei olnud uus lisaraha, vaid see suunati varasema prioriseerimise käigus kutseharidusse teistest valdkondadest ja riigieelarve programmidest.

Tõnis Lukas küsis, kas huvihariduse riiklik toetus väheneb kavandatud kärpe ulatuses. Samuti soovis ta teada, miks jääb teadus- ja arendustegevuse riiklik rahastus 2027. aastal 0,97%-le SKP-st, kuigi eesmärk on tagada vähemalt 1% SKP-st.

T. Lukas palus samuti täpsustada ka kutse- ja kõrghariduse rahastamist. Kas 2027. aasta eelarvesse kavandatud vahendid katavad üksnes suurenenud vastuvõtu esimese aasta kulud

ning kas järgnevate aastate kasvava vastuvõtu ja õpingute jätkumise rahastamiseks tuleb edaspidi eraldada täiendavaid vahendeid.

Kristina Kallas kinnitas, et 2027. aasta eelarves kutse- ja kõrgharidusele kavandatud vahendid katavad 2027. aasta suurenenud vastuvõtu kulud ning 2027. aastal vastu võetud õppijate õpingute jätkamise kulud aastatel 2028–2029. Uue, 2028. aasta vastuvõtu rahastamiseks tuleb 2028. aasta eelarvesse kavandada täiendavalt ligikaudu 8 miljonit eurot kutseharidusele ja 12 miljonit eurot kõrgharidusele.

Liina Kersna küsis, miks ei kavandanud valitsus kutse- ja kõrghariduse kasvava vastuvõtu rahastamiseks vajalikke lisavahendeid riigi eelarvestrateegiasse pikemaks perioodiks.

Kristina Kallas vastas, et riigi eelarvestrateegia koostati 4% puudujäägi piiranguga ning aastateks 2028–2030 kavandati täiendavaid kulusid üksnes kaitsevaldkonnas, kus nähti ette 5% SKP-st. Muude valdkondade lisakulude otsused jäeti järgmiste riigieelarvete koostamise ajaks. Minister märkis, et tema valitsuses töötamise ajal ei ole pikaajaliste lisakulude etteplaneerimine olnud tavapärane praktika.

Liina Kersna sõnas, et kõrghariduse tegevustoetuse kasv oli varem kavandatud mitmeks aastaks ning nelja aasta jooksul lisandus ligikaudu 120 miljonit eurot, kuigi osa kavandatud kasvust jäi realiseerimata.

Kristina Kallas vastas, et ka eestikeelsele õppele ülemineku raha kavandati algselt eelarve baasi ainult esimeseks aastaks ning järgnevate aastate vahendeid tuli igal aastal uuesti taotleda.

Margit Sutrop sõnas, et õppijate arvu suurim demograafiline kasv on oodata 2029. aastal ning sellega tuleb järgmise valitsuse eelarveotsustes arvestada.

M. Sutrop küsis TI-hüppe 3,6 miljoni euro suuruse lisarahastuse kohta. Kas selle vajadus tuleneb litsentsitasude ja kasutajate arvu kasvust, eraraha osakaalu vähenemisest või mõlemast ning kuidas programmi rahastus ja maht muutuvad.

Kristina Kallas vastas, et 3,6 miljoni euro suurune lisarahastus on vajalik TI-hüppe programmi laienemise ja eraraha osakaalu vähenemise tõttu. Kutsekoolide lisandumisel kasvab õppijate arv ligikaudu kahekordseks. Gümnaasiumide 25 000 litsentsile lisandub üle 20 000 kutsekoolide litsentsi. Programmi kaasatakse ka kõik põhikooli õpetajad alates 5. klassist, mistõttu suurenevad nii osalejate arv kui ka töömaht.

Liina Kersna tänas ministrit ja komisjoni liikmeid arutelus osalemise eest.

4. Info ja muud küsimused

Infot ei edastatud ja muid küsimusi ei tõstatatud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Liina Kersna
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Merje Noorlind
protokollija